

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

2.1.1 ความหมายของทัศนคติ

ประภาพีญา สุวรรณ (2520) ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็นความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น บุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ และอื่นๆ รวมทั้งท่าทีที่แสดงออกที่บ่งถึงสภาพทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

โรเจอร์ (Roger, 1978 : 208-209 อ้างถึงใน สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533 : 122) ได้กล่าวถึงทัศนคติไว้ว่า เป็นดัชนีชี้ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุ หรือสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ โดยทัศนคตินี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าและเป็นรูปแบบของการประเมินเพื่อแสดงว่า ชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการสื่อสารภายในบุคคล (Interpersonal Communication) ที่เป็นผลกระทบมาจากการรับสาร อันจะมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป

นิพนธ์ คันทเสวี (2521) ให้ความหมายของทัศนคติว่าเป็นสิ่งซึ่งบอกการแสดงออกของบุคคลหรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงมีความสำคัญในด้านการมีปฏิริยาตอบสนองต่อสิ่งต่างๆ ดังกล่าว หากบุคคลได้กระทำหรือแสดงออกมาต่อสิ่งใดๆแล้ว การกระทำที่เขาได้แสดงออกมานั้นย่อมเป็นสิ่งที่เขากระทำไปตามทัศนคติที่เขาที่มีต่อสิ่งนั้นๆ ทัศนคติของบุคคลจึงเป็นสิ่งที่มอิทธิพลในการแสดงออกพฤติกรรมของบุคคล โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ทางสังคม

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2531) ให้ความหมายของทัศนคติที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของบุคคลว่า ทัศนคติหมายถึง

- 1) ความสลับซับซ้อนของความรู้สึก หรือการมีอคติของบุคคลในการสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดๆก็ตามจากประสบการณ์ที่บุคคลเคยได้รับมา
- 2) ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่จะมาทางใดทางหนึ่ง
- 3) การเตรียมตัว หรือการเตรียมพร้อมที่จะตอบสนองต่อเหตุการณ์ต่างๆที่จะเกิดขึ้น

สร้อยตระกูล (ตีวยานนท์) อรรถมานะ (2541) ให้ความหมายของทัศนคติได้ว่า ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใด พฤติกรรมหนึ่งขึ้น

Gibson (2000) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ตัวตัดสินพฤติกรรม เป็นความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสภาวะจิตใจในการพร้อมที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองต่อการตอบสนองของบุคคลนั้นๆ ต่อบุคคลอื่นๆ ต่อวัตถุหรือต่อเหตุการณ์ โดยทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์

จึงสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดและความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้น โดยความสามารถในการเปิดรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับการประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีทั้งความคิดในแง่บวกและแง่ลบ อันส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่างออกมา

2.1.2 ลักษณะของทัศนคติ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545) ได้กล่าวถึงลักษณะรวมๆของทัศนคติ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) เป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้
- 2) มีลักษณะที่คงทนถาวรและอยู่ได้นานพอสมควร
- 3) มีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัว คือสามารถบอกได้ว่าเป็นลักษณะที่ดีหรือไม่ดี ชอบหรือไม่ชอบ เป็นต้น
- 4) ทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของทัศนคตินั้นพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติ
- 5) เป็นสิ่งที่บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของ และบุคคลกับสถานการณ์

2.1.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

ซิมบาโดและเอบบีเซน (Zimbardo and Ebbesen, 1970 อ้างถึงใน พรทิพย์ บุญนิพัทธ์, 2531) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติไว้ 3 ข้อได้แก่

- 1) องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆทั่วไป มีทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ ซึ่งความรู้ส่งผลต่อทัศนคติโดยการที่หาก

บุคคลมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดดีก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางกลับกันหากบุคคลมีความรู้ว่สิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของบุคคลนั้นๆ โดยความรู้สึกนี้จะเป็ความรู้สึกเชิงประเมิน

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ รูปแบบของการแสดงออกของบุคคลที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

จากองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ทัศนคติ เป็นแรงขับและแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาในทิศทางต่างๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งการต่อต้านหรือสนับสนุน ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง โดยปกติแล้วคนเราจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางเดียวกันกับทัศนคติที่ตนมีอยู่ แต่ก็ไม่เสมอไปทุกกรณี

2.1.4 การเกิดทัศนคติ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) กล่าวว่าแหล่งที่ทำให้คนเกิดทัศนคติที่สำคัญคือ

1) ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นทางดีหรือไม่ดีก็ตามจะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปตามทิศทางที่เขาเคยได้รับประสบการณ์แบบนั้นมาก่อน

2) การติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น (Communication from others) การรับรู้ข่าวสารจากบุคคล เช่น การบอกเล่า การอบรมสั่งสอน จะทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่างๆตามแต่ที่เขารับรู้มา

3) สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบบุคคลอื่น เช่น การเลียนแบบท่าชอบหรือไม่ชอบของบุคคลอื่นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นตามบุคคลที่ได้เลียนแบบไปด้วย

4) ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) การเข้าไปเป็นสมาชิกของสังคมหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ครอบครัว หน่วยงาน โรงเรียน บุคคลจะรับเอาทัศนคติของกลุ่มมาเป็นของตนด้วย

2.1.5 ประเภทของทัศนคติ

1) ทัศนคติเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรม ความรู้สึกในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเหตุการณ์ใดๆ เช่น การมีทัศนคติที่ดีต่อสหกรณ์การเกษตรของชาวนา ทำให้ชาวนาให้ความสนับสนุน เข้าเป็นสมาชิก เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

2) **ทัศนคติเชิงลบ** เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลมีความรู้สึกในทางไม่ดีต่อบุคคลและเหตุการณ์นั้น นำมาซึ่งการแสดงออกของพฤติกรรมต่อต้าน เป็นต้น

3) **ทัศนคติที่ไม่แสดงความคิดเห็นต่อบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสิ้นเชิง** ซึ่งทัศนคติที่วุ่นนำไปสู่การแสดงออกด้วยการนิ่งเฉย ไม่แสดงความคิดเห็น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น

โดยบุคคลอาจจะมีทัศนคติเพียงประการเดียวหรือหลายประการก็ได้ ขึ้นอยู่กับความคิด ความเชื่อ และความมั่นคงของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ เป็นต้น

2.1.6 หน้าทีและประโยชน์ของทัศนคติ

Daniel Katz (1960) ได้แบ่งหน้าที่ของทัศนคติไว้ 4 ประการด้วยกันคือ

1) **เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment)** บุคคลจะใช้ทัศนคติเป็นเครื่องยึดถือสำหรับการปรับพฤติกรรมของตนให้ไปในทางที่ตนคิดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง ดังนั้นทัศนคติจึงสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่เขาต้องการ อันนำไปสู่แนวโน้มของพฤติกรรมที่เขาจะทำต่อไปในอนาคต

2) **เพื่อป้องกันตัว (Ego-Defensive)** บุคคลได้ใช้ทัศนคติเป็นการระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคลนั้น เพื่อปกป้องตัวเองโดยการแสดงออกต่างๆ เช่น ดูถูกเหยียดหยามนินทา เพราะคนทั่วไปมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับความจริงที่ขัดแย้งกับความนึกคิดของตนเอง (Self-Image)

3) **เพื่อการแสดงความหมายของค่านิยม (Value Expressive)** ทัศนคติได้ถูกใช้สำหรับสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมต่างๆ ในลักษณะที่จำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้น

4) **เพื่อเป็นตัวจัดระเบียบเป็นความรู้ (Knowledge)** ทัศนคติเป็นมาตรฐานที่บุคคลใช้ประเมินทำความเข้าใจกับสิ่งที่อยู่รอบๆตัวเขาได้

2.1.7 การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นว่าความรู้เป็นตัวกำหนดทัศนคติ และทัศนคติทำให้เกิดพฤติกรรม การแสดงออกในรูปแบบต่างๆ การที่จะทำให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธในสิ่งใดก็ตามจึงต้องมีการให้ความรู้ก่อนจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ โดยจะเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของทัศนคติที่บุคคลนั้นมีอยู่

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยด้วยกัน คือ

1) **การจูงใจทางด้านร่างกาย (biological motivations)** เมื่อบุคคลดำเนินการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกาย บุคคลจะสร้างทัศนคติต่อบุคคลหรือสิ่งต่างๆที่ช่วยให้เขามีโอกาส

ตอบสนองความต้องการของตน และจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งของที่เป็นอุปสรรคในการตอบสนองความต้องการของเขา

2) **ข่าวสารข้อมูล (information)** การได้รับข้อมูลข่าวสารเข้ามาใส่ตัวบุคคลนั้น มีตั้งแต่ชนิดและขนาดของข่าวสารข้อมูลที่ได้รับ ด้วยกลไกการเลือกเฟ้นในการมองเห็นและการเข้าใจปัญหาต่างๆ (selective perception) โดยบุคคลจะนำข้อมูลที่ได้ตรงนี้ไปสร้างเป็นทัศนคติที่เขามีต่อบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ

3) **การเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม (group affiliation)** ทัศนคติบางอย่างมาจากกลุ่มหรือสังคมที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน กลุ่มสังคมต่างๆ

4) **ประสบการณ์ (experience)** บุคคลจะใช้ประสบการณ์ที่ตนเองมีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งต่างๆ ตัดสินประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นทัศนคติที่มีต่อบุคคลอื่นและสิ่งต่างๆ

5) **ลักษณะท่าทาง (personality)** บุคลิกของบุคคลมีผลทางอ้อมในการสร้างทัศนคติแก่ตัวบุคคลได้ด้วย

6) **การสื่อสาร (communication)** กระบวนการสื่อสารจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติดังนี้

(1) **ผู้ส่งสาร (Source)** ลักษณะบางประการของผู้ส่งสารจะมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น เช่น ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ซึ่งมาจาก 2 ปัจจัยคือ ความเชี่ยวชาญ (Expertness) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) โดยผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือสูงย่อมชักจูงใจได้มากกว่า

(2) **สาร (Message)** การเรียบเรียงลำดับของเนื้อหา ความชัดเจนของสาร ความกระชับ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

(3) **สื่อ (Channel)** หรือช่องทางการสื่อสาร ประเภทและชนิดของสื่อที่ใช้มีความสำคัญต่อการส่งสาร โดยการเลือกสื่อให้เหมาะสมกับเป้าหมายที่ต้องการสื่อจะทำให้ผู้ที่ต้องการจะสื่อสารด้วยได้รับสิ่งที่ต้องการสื่อออกไป

(4) **ผู้รับสาร (Receiver)** องค์ประกอบของผู้รับสารที่จะทำให้เกิดการจูงใจที่มีประสิทธิภาพได้แก่ สติปัญญา ทัศนคติ ความเชื่อ เป็นต้น

โดยผลของการสื่อสารนั้นจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน 5 ขั้น คือ

1) ความตั้งใจหรือความสนใจ (Attention)

2) ความเข้าใจ (Comprehension)

3) การยอมรับต่อสาร (Yielding)

4) การเก็บจำสารไว้ (Retention)

5) การกระทำ (Action)

จุมพล รอดคำดี อ้างถึงใน พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542) กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์ว่าอยู่ 3 ระดับ คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงความคิด การได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ เช่น สื่อมวลชนหรือบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ได้
- 2) การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก ประสบการณ์หรือความประทับใจที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่นหรือสิ่งต่างๆนั้นสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่างๆได้
- 3) การเปลี่ยนพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมของบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรม ทัศนคติและพฤติกรรมมีผลต่อกันและกัน กล่าวคือ ทัศนคติมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และในขณะเดียวกันการแสดงพฤติกรรมของบุคคลก็มีผลต่อทัศนคติของบุคคลด้วย แต่ทัศนคติเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดพฤติกรรม เพราะพฤติกรรมของบุคคลนั้นเป็นผลมาจาก ทัศนคติ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และผลที่บุคคลคาดว่าจะเกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรม

ประภาเพ็ญ (2520) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมไว้ว่า เมื่อองค์ประกอบของทัศนคติในส่วนของความรู้เชิงแนวคิดเปลี่ยนแปลงจะทำให้องค์ประกอบในส่วนของอารมณ์ (Affective Component) และองค์ประกอบในส่วนของพฤติกรรม (Behavioral Component) เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2.1.8 การวัดทัศนคติ ความแตกต่างของทัศนคติด้านความเชื่อกับการเปลี่ยนแปลงสามารถวัดได้โดยใช้คุณสมบัติ 5 ประการได้แก่

- 1) ประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกัน (relative advantage)
- 2) ความเข้ากันได้ (compatibility)
- 3) ความซับซ้อน (complexity)
- 4) ความสามารถในการทดลอง (trialbility)
- 5) การสังเกต (observability)

2.1.9 ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2530, อ้างถึงใน จรรยา สิทธิपालวัฒน์, 2539) กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดทัศนคติไว้ดังนี้

- 1) เพื่อทำนายพฤติกรรม ทัศนคติเป็นตัวแสดงให้เห็นว่าบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งไปในทิศทางใด และเป็นตัวชี้ถึงพฤติกรรมที่บุคคลจะ

แสดงออกต่อสิ่งนั้นๆว่าจะเป็นไปแบบใด นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติตนต่อบุคคลนั้นได้ถูกต้อง รวมถึงสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย

2) **เพื่อหาทางป้องกัน** แม้ว่าทัศนคติต่อสิ่งใดๆของบุคคลจะเป็นสิทธิของบุคคลนั้นๆ แต่ในการจะทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข บุคคลในสังคมควรมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันและไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก

3) **เพื่อหาทางแก้ไข** การวัดทัศนคติจะทำให้ทราบว่าบุคคลมีทัศนคติไปในทางที่ดีหรือไม่ดี จึงทำให้สามารถวางแผนและดำเนินการแก้ไขลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคลนั้นๆได้

4) **เพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผล** ทัศนคติเปรียบเสมือนเป็นสาเหตุภายในที่ทำให้บุคคลแสดงออกถึงพฤติกรรมต่างๆกัน

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

แม้ว่าทัศนคติและความคิดเห็นจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันอยู่มาก แต่ลักษณะของความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ กล่าวคือ ความคิดเห็นเป็นเพียงการแสดงออกของทัศนคติออกมาปรากฏให้ผู้อื่นทราบ โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ในขณะที่ทัศนคติเป็นผลรวมทั้งหมดของบุคคลเกี่ยวกับความรู้สึก อคติ และความกลัวที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (เชอร์สตัน, 1974)

คันแคน (1971) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า เป็นความเชื่อหรือการพิจารณาตัดสินโดยบุคคล ซึ่งอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับในแต่ละช่วงเวลา ความคิดเห็นนี้ไม่สามารถที่จะทดสอบความรู้และความจริงของความเชื่อมั่นของบุคคลได้ และต้องยอมรับว่าประชาชนโดยทั่วไปนั้นอาจมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่เป็นการแสดงที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2549) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นเป็นความเชื่อหรือความคิดของบุคคลที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความคิดเห็นของบุคคลจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้ที่บุคคลได้รับ

เชอร์สตัน (1974) ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกทางภาษาพร้อมเหตุผลที่บุคคลคิดขึ้นมา ไม่จำเป็นที่จะต้องแสดงความรู้สึก อารมณ์ หรือแม้กระทั่งการแสดงพฤติกรรมที่จะตอบสนองหรือไม่ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

สวาท ชลพล (2535) ได้กล่าวถึงความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความรู้หรือความเชื่อที่นำไปสู่การพิจารณาตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยพื้น

ความรู้หรือความเชื่อ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ เป็นพื้นฐานในการแสดงออก เป็นการแสดงออกโดยไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว แต่จะขึ้นอยู่กับการพิจารณาตัดสินใจในสิ่งนั้น และแสดงความเห็นออกมาตามที่คิดไว้ของแต่ละบุคคล

2.3 แนวคิดเรื่องนโยบายและนโยบายสาธารณะ

2.3.1 ความหมายของนโยบาย

Friedrich (1963) ให้ความหมายของนโยบายไว้ว่า นโยบาย คือ ข้อเสนอสำหรับแนวทางการดำเนินงานของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือรัฐบาล ภายในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่ง ซึ่งมีทั้งอุปสรรคและโอกาสบางประการด้วย อุปสรรคและโอกาสที่มีนั่นเองที่ผลักดันให้มีการเสนอนโยบายขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์และเอาชนะสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งนั่นเอง

Stecklein (1989) กล่าวถึงนโยบายว่า นโยบาย คือ ข้อความที่ให้แนวทาง (Guideline) สำหรับการพัฒนาและการดำเนินงานของหน่วยงานและแผนงาน (Program) ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งโดยตรงและโดยอ้อมถึงหลักการพื้นฐานหรือความเชื่อถือของผู้รับผิดชอบสำหรับหน่วยงานหรือแผนงานนั้นๆ

อุทัย บุญประเสริฐ (2527) ได้ให้ความหมายของนโยบายว่า นโยบายก็คือข้อความหรือสิ่งที่ได้กำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น ซึ่งผู้บริหารหรือผู้ที่นำไปปฏิบัติจะต้องนำไปใช้เป็นกรอบของแนวคิดในการพิจารณาตัดสินใจ จัดทำแผน จัดทำโครงการ และกำหนดวิธีดำเนินการ

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า นโยบายก็คือ ทิศทางหรือเป้าหมายในการดำเนินงานของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

2.3.2 ความหมายของนโยบายสาธารณะ

James E. Anderson (1994) ได้กล่าวถึงนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะคือแนวทางในการปฏิบัติหรือกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ อันได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือชุดของผู้กระทำ ซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่า สิ่งใดที่จะต้องกระทำการให้สำเร็จ มิใช่เป็นเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น เป็นการจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญระหว่างทางเลือกทางเลือกที่ต้องเปรียบเทียบกัน

กรมพล ทองธรรมชาติ (อ้างถึงใน กุลชน ชาญพงศธร ม.ป.ป.) กล่าวถึงนโยบายสาธารณะว่า คือ แนวทางที่แต่ละประเทศได้เลือกปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ อันเป็นวัตถุประสงค์ที่เชื่อกันว่าถ้าทำได้สำเร็จจะเป็นผลดีต่อประเทศของตน โดยทั่วไปนั้นรัฐบาลของประเทศจะเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกปฏิบัตินโยบายที่มีความเสี่ยงน้อยที่สุด สามารถปฏิบัติได้ง่ายที่สุด และเป็นประโยชน์ต่อชาติมากที่สุด

สร้อยตระกูล (ตวยานนท์) ธรรมานะ (2543) นโยบายสาธารณะ เป็นแนวทางปฏิบัติของรัฐบาล มีวัตถุประสงค์แน่นอนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อแก้ปัญหาในปัจจุบัน เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต หรือเพื่อก่อให้เกิดผลที่พึงปรารถนา ตลอดจนรัฐบาลมีความจริงใจที่จะนำไปปฏิบัติ และผลจากการนำไปปฏิบัติแล้วอาจจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้

ศุภชัย ยาวะประภาส (2530) ได้ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นระดับใด ในหน่วยงานใด ล้วนมีกำเนิดมาจากความคิดอันเป็นกรอบนำทางว่าควรจะทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร หากปราศจากความคิดที่ชัดเจน การกระทำที่ตามมาคงปราศจากทิศทางที่แน่นอน ชัดเจน ในการดำเนินกิจการของรัฐบาล ความคิด หรือเจตนารมณ์ก็เกิดขึ้นก่อนเช่นเดียวกัน จากนั้นก็ค่อยๆ พัฒนาชัดเจนขึ้นกลายเป็นกรอบกำหนดทิศทางและแนวดำเนินกิจกรรมต่างๆของรัฐบาล ซึ่งในความหมายกว้างๆก็คือ นโยบายรัฐบาลหรือนโยบายสาธารณะนั่นเอง

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่านโยบายสาธารณะ คือ แนวทางในการปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยอาจกำหนดขึ้นเป็นโครงการหรือแผนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ โดยส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

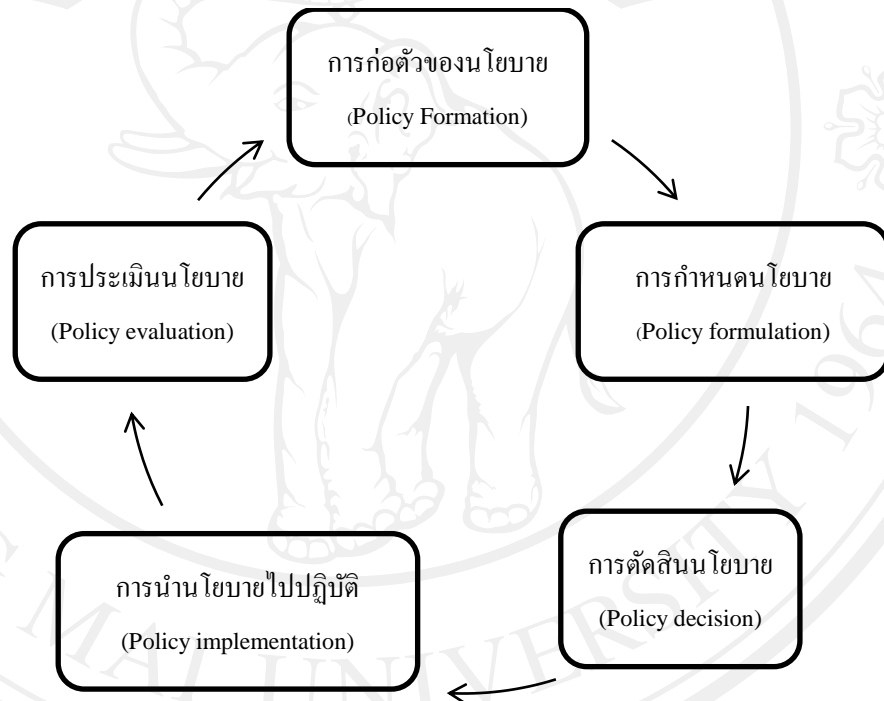
2.3.3 องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

- 1) เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลจะกระทำหรือไม่กระทำ
- 2) เป็นการใช้อำนาจของรัฐเพื่อจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองค่านิยมของสังคม
- 3) ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ประมุขของประเทศ เป็นต้น
- 4) กิจกรรมที่รัฐเลือกที่จะกระทำ โดยจะต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือ จุดมุ่งหมาย
- 5) กิจกรรมที่เลือกกระทำจะต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ปัญหาที่สำคัญของสังคม
- 6) เป็นการตัดสินใจที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมากมิใช่การตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ส่วนบุคคล
- 7) เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งภายในและภายนอกประเทศ

8) เป็นกิจกรรมที่รัฐเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำในกรณีที่น่าจะก่อให้เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบต่อสังคม

2.3.4 วงจรนโยบายสาธารณะ (Public Policy Cycle)

การศึกษาวงจรนโยบายสาธารณะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเกิดจนถึงการสิ้นสุดกระบวนการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 ข้อ อันได้แก่ การก่อตัวของนโยบาย การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย ดังได้แสดงในรูปที่ 2.1

รูปที่ 2.1 แสดงวงจรนโยบายสาธารณะ

ที่มา: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

1) การก่อตัวของนโยบาย (policy formation) ปัญหาสาธารณะที่สามารถกลายเป็นนโยบายได้จะต้องมีคุณลักษณะดังนี้

- (1) เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น ภัยธรรมชาติต่างๆ หรือเกิดขึ้นจากความรุนแรงทางการเมือง
- (2) มีการแตกตัวของปัญหาและขยายวงกว้างออกไป

(3) เป็นสิ่งที่มวลชนให้ความสนใจและรู้สึกว่าการกระทบกระเทือนต่อความรู้สึก เช่น อาชญากรรม

(4) เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น ปัญหามลภาวะทางอากาศ

(5) มีลักษณะที่ทำร้ายต่ออำนาจและความชอบธรรมของรัฐ เช่น ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ปัญหาการแบ่งแยกดินแดน เป็นต้น

(6) เป็นเรื่องร่วมสมัย เช่น ปัญหาการจลาจล ปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

การกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย

ในการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ต้องมีการกำหนดอย่างชัดเจน โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบายมีประโยชน์คือ

(1) ทำให้ทราบถึงลำดับความสำคัญของนโยบายที่ต้องจัดทำ และเลือกใช้นโยบายให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

(2) เป็นปัจจัยกำหนดทิศทางของทางเลือกนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ

(3) เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลสำเร็จของนโยบายที่จะนำไปปฏิบัติว่าเป็นตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ว่ามากน้อยเพียงใด

ลักษณะของวัตถุประสงค์ของนโยบาย

(1) ครอบคลุมประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดนโยบายนั้นๆ

(2) สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม

(3) มีความชัดเจนและสามารถเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

(4) มีความสมเหตุสมผล

(5) สอดคล้องกับทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในนโยบายนั้น

(6) สอดคล้องกับการเมือง

(7) มีการกำหนดกรอบเวลาที่เหมาะสม

2) การกำหนดนโยบาย (policy formulation)

(1) ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

(1.1) ฝ่ายบริหาร

(1.2) ฝ่ายนิติบัญญัติ

(1.3) ฝ่ายตุลาการ

(1.4) องค์กรอิสระต่างๆ

(2) **ตัวแบบที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายสาธารณะ**

ในการกำหนดนโยบายสาธารณะนั้น Thomas R. Dye ได้เสนอตัวแบบที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายสาธารณะไว้ดังต่อไปนี้

(2.1) **ตัวแบบสถาบัน (Institutionalism Model)** คือ นโยบายสาธารณะได้ถูกกำหนดขึ้นจากสถาบันทางการเมืองอันได้แก่ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร สถาบันตุลาการ สถาบันการปกครองท้องถิ่น และสถาบันพรรคการเมืองเป็นต้น โดยนโยบายสาธารณะจะไม่มีผลจนกว่าจะได้รับความเห็นชอบและบังคับใช้โดยสภานิติบัญญัติที่รับผิดชอบหรือมีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ เพราะถือว่ารัฐและสถาบันราชการเป็นผู้รองรับความชอบธรรมของนโยบาย มีผลเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม และมีแต่รัฐเท่านั้นที่สามารถลงโทษผู้ฝ่าฝืนได้

(2.2) **ตัวแบบกระบวนการ (Process Model)** มองว่านโยบายสาธารณะเป็นผลลัพธ์ของกระบวนการและกิจกรรมทางการเมือง เพราะทุกขั้นตอนในการกำหนดนโยบายจะมีการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ

(2.3) **ตัวแบบกลุ่ม (Group Model)** นโยบายสาธารณะคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงดุลยภาพระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่มีความต้องการอันหลากหลาย ความสมดุลจะเกิดขึ้นจากอิทธิพลระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่สามารถตกลงกันได้ โดยมีการพยายามประนีประนอมผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเพื่อให้ประสบความสำเร็จโดยง่ายจึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มเสียงข้างมากเนื่องจากกลุ่มที่มีอิทธิพลน้อยกว่าจะเป็นกลุ่มที่เสียผลประโยชน์

(2.4) **ตัวแบบผู้นำ (Elite Model)** การกำหนดนโยบายมาจากความต้องการ รสนิยม ความพึงพอใจหรือค่านิยมของชนชั้นผู้นำของประเทศและพวกพ้องที่ใกล้ชิดเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย ให้ความสำคัญกับบทบาทหรืออิทธิพลของชนชั้นผู้นำของประเทศ การกำหนดนโยบายเช่นนี้ไม่ได้สะท้อนความต้องการของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การต่อต้านเป็นระยะๆ ทิศทางของการกำหนดนโยบายเป็นทิศทางแบบแนวตั้งจากชนชั้นปกครองหรือชนชั้นผู้นำลงมาสู่ประชาชน

(2.5) **ตัวแบบมีเหตุผล (Rational Model)** เป็นการใช้ทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational-choice theory) คือเป็นการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลเพื่อให้บรรลุความพอใจสูงสุดของสังคม นโยบายสาธารณะสะท้อนให้เห็นถึงประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็น

ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักของการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์เป็นสำคัญ

(2.6) ตัวแบบส่วนเพิ่ม (Incremental Model) หรือตัวแบบเฉพาะส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลง ในแนวความคิดนี้ นโยบายสาธารณะคือสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการในอดีตแล้วนำมาปรับปรุง คัดแปลง แก้ไขออกมาเป็นนโยบาย ตัวแบบนี้มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากกว่าเนื่องจากไม่ต้องทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลใหม่ทั้งหมดและประชาชนจะยอมรับได้ง่ายกว่าด้วย

(2.7) ตัวแบบทฤษฎีเกม (Game Theory Model) มองว่านโยบายสาธารณะเป็นทางเลือกที่มีเหตุผลท่ามกลางสถานการณ์ที่มีการแข่งขัน ซึ่งไม่ทราบว่าจะอีกฝ่ายหนึ่งวางแผนไว้อย่างไร ทำให้แต่การคาดเดาพฤติกรรมที่น่าจะเกิดขึ้น การวางนโยบายตามตัวแบบนี้จะทำให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุดไม่ว่าผลที่เกิดขึ้นของนโยบายจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

(2.8) ตัวแบบทางเลือกสาธารณะ (Public Choice Model) ได้มองว่านโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจเลือกจากทางเลือกหลายๆทางที่มี โดยผู้ที่เกี่ยวข้องจะตัดสินใจเลือกสิ่งตรงกับความต้องการของตนเองมากที่สุด โดยมีความเชื่อว่าทุกคนจะเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดให้กับตนเอง

(2.9) ตัวแบบระบบ (Systems Model) มองว่านโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากระบบ โดยเกิดจากความต้องการและความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่กระบวนการของระบบการเมืองและการบริหารจนได้ผลลัพธ์สุดท้ายออกมาเป็นนโยบายสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้น

3) การตัดสินใจนโยบาย (Policy decision)

การตัดสินใจนโยบาย คือ การเลือกนโยบาย หมายถึงการเลือกทางหรือแนวนโยบายที่เหมาะสมที่สุดเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งรวมถึงเทคนิคและกลยุทธ์ต่างๆที่สามารถช่วยในการแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี โดยให้ความสำคัญกับหลักจริยธรรมในการเลือกนโยบายที่เหมาะสมด้วย

(1) การพิจารณาทางเลือกนโยบาย ได้อาศัยปัจจัยดังต่อไปนี้

- (1.1) ประสิทธิภาพ คือ ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์ของทางเลือก
- (1.2) ประสิทธิภาพ คือ ความสามารถในการผลิตโดยเปรียบเทียบกับต้นทุน
- (1.3) ความพอเพียง คือ ความสามารถในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่

(1.4) การตอบสนอง คือ ความสามารถในการให้สิ่งที่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ต้องการได้

(1.5) ความเหมาะสม คือ การพิจารณาคุณค่าและความเป็นไปได้ของนโยบายนั้นๆ

(2) กลยุทธ์ในการตัดสินใจเลือกนโยบาย

(2.1) การต่อรอง คือ การปรับเป้าหมายที่แตกต่างกันให้มีการยอมรับร่วมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่ง โดยผ่านขั้นตอนของการเจรจา การแลกเปลี่ยน การให้รางวัล และการประนีประนอม

(2.2) การโน้มน้าว คือ การพยายามทำให้เกิดความเชื่อหรือการให้การยอมรับ และเกิดการสนับสนุนด้วยความเต็มใจ

(2.3) การสั่งการ คือ การใช้อำนาจที่มีอยู่เหนือกว่าบังคับให้เกิดการตัดสินใจตามที่ต้องการ

(2.4) เสี่ยงข้างมาก คือ การลงมติโดยใช้ความคิดเห็นของเสียงส่วนใหญ่

(2.5) ฉันทามติ คือ การให้การยอมรับร่วมกันโดยปราศจากข้อโต้แย้ง

4) การนำนโยบายไปปฏิบัติ

จุมพล หนิมพานิช (2549) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าคือการบริหารนโยบายที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์พฤติกรรมองค์กร ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลและกลุ่มบุคคล สมรรถนะและความร่วมมือของพนักงานภาครัฐและเอกชน สภาพแวดล้อมของระบบและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย

(1) **ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ** วรเดช จันทรศร (2548) ได้พัฒนาแนวคิดและตัวแบบทางทฤษฎีรวม 6 ตัวแบบ ได้แก่

(1.1) **ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model)** ยึดวัตถุประสงค์เป็นแนวทางเพื่อให้องค์กรสร้างผลงานให้ได้ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์มากที่สุด นโยบายที่ประสบความสำเร็จจะต้องมาจากการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจที่ชัดเจน มีความมอบหมายงานและกำหนดมาตรฐานการทำงานให้หน่วยย่อยต่างๆ มีระบบการประเมินผล ตลอดจนระบบตรวจสอบที่ชัดเจน

(1.2) **ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model)** ให้ความสนใจสมรรถนะขององค์กร โดยเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับขีดความสามารถขององค์กร

(1.3) **ตัวแบบทางด้านการพัฒนาองค์การ(Organization Development Model)** เป็นตัวแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร เชื่อว่าการมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมและมีประสิทธิภาพโดยใช้การจูงใจ

(1.4) **ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model)** ตัวแบบนี้เชื่อว่าสมาชิกทุกคนในองค์กรมีอำนาจในแง่ของการใช้วิจารณญาณ ซึ่งหากนโยบายใดมีผลกระทบต่อข้าราชการเหล่านี้ มักจะประสบความล้มเหลวในการนำไปปฏิบัติ

(1.5) **ตัวแบบทางการเมือง (Political Model)** เชื่อว่าการสร้างความสมานฉันท์ในกลุ่มผู้ได้ประโยชน์และเสียผลประโยชน์มีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติทำได้ยาก การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงเป็นเรื่องของการเผชิญหน้า การบริหารความขัดแย้ง การต่อรองในจัดสรรทรัพยากรของหน่วยงาน

(1.6) **ตัวแบบเชิงบูรณาการ (General Model)** เป็นการรวมตัวแบบทั้ง 5 ข้อข้างต้นเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อหาผลกระทบของตัวแปรต่างๆที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ

(2) **ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ**

- (2.1) ฝ่ายนิติบัญญัติ
- (2.2) ฝ่ายบริหารหรือระบบราชการ
- (2.3) กลุ่มกดดัน
- (2.4) องค์กรชุมชนหรือภาคประชาสังคม

(3) **แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ** วรเดช จันทรศร (2548) การวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่

(3.1) **มิติที่ 1** คือการมองผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 3 ระดับคือ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลลัพธ์ขั้นปลาย คือผลผลิตและผลลัพธ์โดยรวม

(3.2) **มิติที่ 2** สามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไข 4 ประการคือ นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายอื่นๆ นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความเชื่อถือนโยบาย นโยบายที่สำเร็จต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ และนโยบายที่สำเร็จต้องไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรมหรือศีลธรรม

(3.3) **มิติที่ 3** ผลรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งหมดต้องก่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศที่พึงปรารถนาด้วย

(4) กระบวนการที่เป็นปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

- (4.1) ปัญหาทางด้านสมรรถนะ เช่น บัณฑิตบุคลากร เงินทุน เครื่องจักร เป็นต้น
- (4.2) ความสามารถในการควบคุม เช่น การวัดความก้าวหน้าและผลการปฏิบัติ
- (4.3) การไม่ให้ความร่วมมือหรือการต่อต้านจากบุคลากรในหน่วยงาน
- (4.4) การประสานงานระหว่างองค์กรรับผิดชอบกับองค์กรอื่นๆ
- (4.5) การไม่ให้ความสำคัญสนับสนุนทางผู้เกี่ยวข้องทั้งในด้านการเมือง เงินทุนงบประมาณ
- (4.6) การต่อต้านหรือคัดค้านนโยบายจากกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มการเมือง ข้าราชการ สื่อมวลชน เป็นต้น

5) การประเมินผลนโยบาย (Policy evaluation)

การประเมินผลนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นไปตามเป้าหมาย เพื่อที่เมื่องานไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะได้มีเครื่องมือที่ช่วยให้รู้ว่าโครงการนั้นควรดำเนินการต่อไปหรือไม่ โดยจุดมุ่งหมายของการประเมินผลนโยบายมีดังนี้

- (1) เพื่อสนับสนุนหรือยกเลิก เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจในการยกเลิกหรือสนับสนุนนโยบายให้มีการขยายผลต่อไป
- (2) เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการว่าเป็นไปตามกำหนดเป้าหมายหรือไม่
- (3) เพื่อปรับปรุงงาน บางโครงการที่นำไปปฏิบัติแม้ว่าจะไม่ได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ครบทุกข้อ การพิจารณาข้อบกพร่องของโครงการจะทำให้สามารถแก้ไขได้ตรงประเด็นและทำให้นโยบายนั้นสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ได้
- (4) เพื่อศึกษาทางเลือก เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบทางเลือกก่อนตัดสินใจเลือกทางปฏิบัติเพื่อลดความเสี่ยงให้น้อยลง
- (5) เพื่อขยายผลในการนำโครงการไปปฏิบัติ เมื่อนโยบายที่ทำนั้นประสบผลสำเร็จก็ควรมีการขยายผลของนโยบายนั้นต่อ แต่ด้วยข้อจำกัดบางประการของพื้นที่และอื่นๆ ทำให้ต้องศึกษาว่าการขยายผลจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนในแต่ละพื้นที่

2.4 ทฤษฎีการยอมรับ

ไพบลูย์ (2541) ได้นิยามความหมายของการยอมรับไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลหลังจากที่ได้มีการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้นั้นทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และความชำนาญ ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้ในการปฏิบัติ

1) กระบวนการยอมรับ (Awareness)

กระบวนการยอมรับตามแนวคิดของโรเจอร์มี 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

(1) **ขั้นการรับรู้ (Awareness Stage)** บุคคลมีความตื่นตัวรับรู้เรื่องราวต่างๆที่ผ่านเข้ามา โดยผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การฟัง การเห็น การสังเกต ในขั้นนี้บุคคลจะยังไม่ทราบรายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับเรื่องราวนั้นๆ

(2) **ขั้นสนใจและหาความรู้เพิ่มเติม (Interest Stage)** บุคคลมีความสนใจแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งใหม่เพิ่มเติมจากที่เคยมีความรับรู้ โดยในขั้นนี้บุคคลมีความตั้งใจและใช้กระบวนการคิดมากกว่าในขั้นแรก

(3) **ขั้นประเมินค่า (Evaluation Stage)** บุคคลจะเริ่มพิจารณาในการประเมินมูลค่าของสิ่งใหม่ เป็นการเปรียบเทียบถึงผลดีผลเสียของสิ่งใหม่ที่กำลังศึกษา เกิดการตัดสินใจที่จะใช้หรือทดลองสิ่งใหม่นั้น

(4) **ขั้นทดลอง (Trial Stage)** บุคคลจะลองใช้สิ่งใหม่ที่ศึกษากับสถานการณ์ของตนเอง เพื่อดูถึงความเป็นไปได้ของการใช้ ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สิ่งนั้น และนำไปสู่การยอมรับความจริง

(5) **ขั้นการยอมรับ (Adoption Stage)** เมื่อบุคคลได้ทดลองว่าสิ่งใหม่นั้นเป็นประโยชน์ต่อตนเองแล้ว บุคคลจะยอมรับสิ่งใหม่นั้นไปใช้ในสถานการณ์ของตนอย่างจริงจังเต็มที่

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ

แม้ว่าการยอมรับจะเป็นการตัดสินใจของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆด้วยตนเอง แต่ก็มีปัญหาอยู่ว่าจะทำอย่างไรในการจูงใจให้บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับในสิ่งนั้นๆ

ดิเรก (2524) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับแนวคิดใหม่ดังต่อไปนี้

(1) ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขหรือสภาวะการรับ ได้แก่

(1.1) **สภาพทางเศรษฐกิจ** ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่ามีแนวโน้มที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า

(1.2) **สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม** กลุ่มชนหรือสังคมที่มีความเคร่งครัดและมีลักษณะการแบ่งชนชั้นทางสังคมอย่างเด่นชัด จะมีค่านิยมและความเชื่อที่เป็นอุปสรรคต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากกว่า

(1.3) **สภาพทางภูมิศาสตร์** ในพื้นที่ที่มีเทคโนโลยีที่มีลักษณะดีกว่าหรือได้มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์กว่าจะมีแนวโน้มในการยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่าและมากกว่า

(1.4) สมรรถภาพในการดำเนินงานของสถาบันที่เกี่ยวข้อง ถ้าสถาบันเหล่านั้นมีความสามารถในการดำเนินงานที่ให้ประโยชน์แก่เป้าหมายได้ จะทำให้เกิดการยอมรับแนวคิดได้ง่ายและเร็วขึ้น

(2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง

(2.1) เป้าหมาย (Target Person) ประกอบด้วยพื้นฐานทางสังคม พื้นฐานทางเศรษฐกิจ พื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานในเรื่องอื่นๆที่บุคคลมีแรงจูงใจ

- พื้นฐานทางบุคคล พบว่า เพศหญิง กลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่า กลุ่มที่มีประสบการณ์สูงกว่า มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่มากกว่า และอายุน้อยกว่า จะเป็นกลุ่มที่ให้การยอมรับบุคคล

เร็วกว่า

- พื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มที่มีทรัพยากรมากกว่ามีแนวโน้มที่จะยอมรับได้เร็วกว่าและมากกว่า

- พื้นฐานในการติดต่อสื่อสารของผู้รับสาร พบว่า ประสิทธิภาพในการฟัง พูด อ่าน เขียน รวมทั้งระบบความคิดเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

- พื้นฐานในเรื่องอื่นๆ ผู้รับสารมีแรงจูงใจ มีทัศนคติที่ดีย่อมมีแนวโน้มที่จะยอมรับได้มากกว่า

(2.2) ปัจจัยเนื่องมาจากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

- ต้นทุนและกำไร เทคโนโลยีหรือแนวคิดที่ทำให้เกิดการลงทุนน้อยที่สุด กำไรมากที่สุด จะได้รับการยอมรับสูงกว่าและเร็วกว่า

- ความสอดคล้องและเหมาะสมกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ขัดต่อประเพณี ความเชื่อของบุคคลในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องมีความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของทรัพยากรในชุมชนด้วย

- ความสามารถปฏิบัติได้และเข้าใจง่าย ไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนหรือมีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากมากจนเกินไป

- ความสามารถเห็นได้ว่าปฏิบัติได้ผลมาแล้ว การที่บุคคลเห็นว่ามีการปฏิบัติและได้ผลดีมาก่อนหน้านี้แล้ว จะทำให้เกิดการยอมรับได้ง่ายและเร็วกว่า

- สามารถแบ่งแยกเป็นขั้นตอนหรือจำแนกเป็นเรื่องๆได้

- ประหยัดเวลาหรือเวลาน้อย

- เป็นการตัดสินใจของกลุ่ม

(2.3) ผู้นำการเปลี่ยนแปลง จะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับ ไว้เนื้อเชื่อใจ และมีความสามารถในการถ่ายทอดและรับข่าวสาร มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาต่างๆ

3) หลักการที่ส่งเสริมการแพร่กระจายและยอมรับความคิดใหม่

(1) เรื่องที่นำไปเผยแพร่มีความเหมาะสม (Appropriate Innovation) ตรงกับความ ต้องการที่แท้จริงของบุคคลเป้าหมาย

(2) เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่นำไปเผยแพร่(Extension Agent) ต้องสามารถโน้มน้าว จิตใจคน และมีความน่าเชื่อถือ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจแก่ผู้รับสารได้

(3) ใช้วิธีการในการส่งเสริมเผยแพร่(Extension Methods) ได้อย่างเหมาะสม เช่น การไปเยี่ยมตามบ้าน การประชุมเป็นกลุ่ม การสาธิตวิธี เป็นต้น

(4) สื่อ (Media) การเลือกสื่อให้เหมาะสมกับเรื่องและสถานการณ์ท้องถิ่นส่งผลทำ ให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น ของจำลอง ภาพถ่าย ภาพยนตร์ เทป เป็นต้น

(5) การคมนาคม การสื่อสารที่กว้างขวางจะสามารถกระจายความคิดได้มากกว่า

(6) การมีส่วนร่วม (Participation) ของผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ การให้บุคคลเป้าหมายมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่างๆของงานส่งเสริม เช่น การสาธิต การชักจูงให้เกิดการรวมกลุ่ม ซึ่งจะ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความมั่นใจว่าจะสามารถนำไปปฏิบัติหรือถ่ายทอดได้

(7) จังหวะหรือเวลาทำงานในการเผยแพร่แนวคิดนั้นมีความเหมาะสม (Timeliness) ควรเป็นช่วงจังหวะที่กลุ่มเป้าหมายมีเวลาว่าง หรืออยู่ในช่วงเวลาที่เรื่องนั้นกำลังเป็นที่สนใจ จึงจะ ทำให้เกิดการยอมรับได้ง่ายขึ้น

(8) การแข่งขัน (Competition) เป็นการกระตุ้นพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมายให้เกิด ความนับใจ ทำให้เกิดการรวมพลังในการทำงานและคล้อยตามเจ้าหน้าที่ได้ง่ายขึ้น

(9) การให้รางวัล (Reward) เป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิด ความภาคภูมิใจ

2.5 ทฤษฎีการประเมินค่าแบบจำลองถดถอยที่มีตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่น (Estimation of Regression Models with Dummy Dependent Variables)

ในการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยสมการถดถอยนั้น บางครั้งจะพบว่าตัวแปร ตาม(dependent variable) มีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ (qualitative) ซึ่งมีลักษณะเป็นทางเลือก โดยอาจจะเป็น 2 ทางเลือก หรือมากกว่า เช่น การยอมรับการใช้นโยบายของรัฐบาล การเลือก บริโภคสินค้าสินค้าชนิดใด การเลือกวิธีการเดินทางไปท่องเที่ยว เป็นต้น ในการประมาณค่า

แบบจำลองที่มีตัวแปรตามในรูปแบบเช่นนี้ สามารถทำการประมาณค่าได้ 3 วิธีคือ (1) แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น (Linear Probability model) (2) แบบจำลองโพรบิต (Probit model) และ (3) แบบจำลองโลจิท (Logit model)

2.5.1 แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น (Linear Probability Model)

เมื่อแบบจำลองเป็นแบบจำลองที่มีตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ และมีค่าเพียง 2 ค่า หรือมี 2 ทางเลือก เช่น ใช่ หรือ ไม่ใช่ ซึ่งตัวแปรที่ใช้ไม่ได้มีค่าออกมาเป็นตัวเลขอย่างแบบจำลองอื่นซึ่งตัวแปรตามเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ

แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น

$$y_i = a + \beta x_i + u_i \quad (1)$$

โดยที่ $y_i = 1$ ถ้าครัวเรือนที่ i เห็นด้วยกับนโยบายการลดปัญหาหมอกควันของจังหวัดลำปาง (ซึ่งอาจเป็นตัวแปรตามในลักษณะอื่นๆก็ได้ เช่น ถ้าครัวเรือนที่ i ซื้อมอเตอร์ไซด์)

$y_i = 0$ ถ้าครัวเรือนที่ i ไม่เห็นด้วยกับนโยบายการลดปัญหาหมอกควันของจังหวัดลำปาง (หรือครัวเรือนที่ i ไม่ซื้อมอเตอร์ไซด์ ตามตัวอย่างข้างต้น)

u_i = ตัวแปรสุ่ม (random variable) หรือพจน์ความคลาดเคลื่อน (error terms) หรือตัวรบกวน (disturbances) ที่มีการแจกแจงเป็นอิสระและมีค่าเฉลี่ยเท่ากับศูนย์

จากสมการเราสามารถหาค่าคาดหมายแบบมีเงื่อนไข (conditional expected value) ของค่าสังเกตของตัวแปรตาม แต่ละตัว y_i โดยกำหนดค่าตัวแปรอธิบาย (explanatory variable) หรือตัวแปรอิสระ (independent variable) ในกรณีนี้ ซึ่งคือ x_i มาให้ได้ดังนี้

$$E(y_i|x_i) = a + \beta x_i \quad (2)$$

เนื่องจาก y_i มีค่าเพียง 2 ค่าเท่านั้นดังได้กล่าวไว้ข้างต้นคือ 1 และ 0 เพราะฉะนั้นเราสามารถที่จะหาการแจกแจงความน่าจะเป็นของ y_i ได้โดยการให้

P_i = ความน่าจะเป็นที่ $y_i = 1$ ซึ่งเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ $p_i = \text{prob}(y_i = 1)$

$1 - p_i$ = ความน่าจะเป็นที่ $y_i = 0$ ซึ่งเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ $p_i = \text{prob}(y_i = 0)$

ซึ่ง y_i ก็จะมีการแจกแจงความน่าจะเป็น (probability distribution) ดังนี้

y_i = ความน่าจะเป็น (probability)

0 = $1 - p_i$ (ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่ไม่ได้เลือก)

1 = p_i (ความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ที่ได้เลือก)

จากการแจกแจงความน่าจะเป็นดังกล่าว เราสามารถหาค่าคาดหวัง (expected value) ของ y_i ได้ดังนี้

$$E(y_i) = 1(p_i) + 0(1 - p_i) = p_i \quad (3)$$

จะเห็นได้ว่าค่าคาดหวัง (expected value) ของ y_i จากสมการ (2) และ (3) คือค่าเดียวกัน เพราะฉะนั้นสมการ (2) และ (3) จึงเท่ากัน เพราะฉะนั้นเราจะได้

$$P_i = a + \beta x_i E(y_i | x_i) \quad (4)$$

นั่นคือความคาดหวังแบบมีเงื่อนไขของ y_i จากแบบจำลอง (1) คือ ความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไข (conditional probability) ของ y_i นั่นเอง (Gujarati, 1995, pp540-542; Pindyck and Rubinfeld, 1998, pp298-300)

เรามักจะเขียนแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น (linear probability model) โดยให้ตัวแปรตามเป็นความน่าจะเป็น (probability) ได้ดังนี้

$$P_i = \begin{cases} \alpha & 0 < \alpha + \beta x_i < 1 \\ 1 & \alpha + \beta x_i > 1 \\ 0 & \alpha + \beta x_i < 0 \end{cases} \quad (5)$$

จาก (5) $a + \beta x_i = P_i$ เป็นค่าความน่าจะเป็นซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0 และ 1 แต่การประมาณค่า p_i ด้วย $a + \beta x_i$ ซึ่งมีลักษณะเป็นสมการเส้นตรงของ X_i นั้น ถ้า X_i มีค่าเกินช่วงที่เหมาะสมช่วงหนึ่งแล้ว ค่า $a + \beta x_i$ อาจมีค่ามากกว่า 1 หรือน้อยกว่า 0 ซึ่งเท่ากับว่าได้ค่าประมาณความน่าจะเป็นของการเกิดเหตุการณ์หนึ่งด้วยค่าที่ต่ำกว่า 0 หรือสูงกว่า 1 ซึ่งไม่สมเหตุผล

ปัญหาในการประมาณค่าแบบจำลองความน่าจะเป็น (linear probability model) โดย OLS

(1) **ปัญหาการแจกแจงแบบไม่ปกติ (non-normality) ของ u_i** โดยทฤษฎีแล้วเราทราบว่าตัวประมาณค่า OLS (OLS estimator) นั้นหามาได้โดยไม่ต้องใช้ข้อสมมุติเกี่ยวกับการแจกแจงแบบปกติของ u_i แต่ข้อสมมุติเกี่ยวกับการแจกแจงแบบปกติของ u_i นี้ไม่เป็นจริงในกรณีของแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น เพราะว่า u_i (ซึ่งเหมือนกับ y_i) จะมี 2 ค่าเท่านั้น โดยพิจารณาจาก

$$U_i = y_i - a - \beta x_i \quad (6)$$

เมื่อ $y_i = 1$ จะได้

$$u_i = 1 - a - \beta x_i \quad (7)$$

และเมื่อ $y_i = 0$ จะได้

$$u_i = -a - \beta x_i \quad (8)$$

จะเห็นได้ว่า u_i จะไม่มีการแจกแจงแบบปกติ แต่ u_i มีการแจกแจงแบบทวินาม(binomial distribution)(Gujarati,1995: 542-543) การที่ข้อสมมุติเกี่ยวกับการแจกแจงปกติของ u_i ไม่เป็นจริงดังที่ปรากฏไว้นั้นอาจจะไม่ใช่สิ่งที่สำคัญนัก เพราะว่าเราทราบว่าคุณค่าประมาณแบบจุดด้วยวิธี OLS ยังคง “ไม่เอนเอียง (unbiased)” และเมื่อขนาดของตัวอย่างเพิ่มขึ้นอย่างไม่จำกัด เราสามารถจะพิสูจน์ได้ว่า ตัวประมาณค่า OLS มีแนวโน้มที่จะมีการแจกแจงแบบปกติ เพราะฉะนั้นในกรณีที่ตัวอย่างมีขนาดใหญ่การลงความเห็นในเชิงสถิติ (statistical inference) เกี่ยวกับแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น จึงเป็นไปตามกระบวนการของ OLS ภายใต้ข้อสมมุติเกี่ยวกับการแจกแจงปกติของ u_i

(2) ความแปรปรวนของค่าความคลาดเคลื่อนมีค่าไม่คงที่ (heteroscedasticity) จากการที่ u_i มีเพียงค่าตามสมการที่ (7) และ (8)

$$1 = a + \beta x_i + u_i \quad \text{ซึ่งคือ} \quad u_i = 1 - a - \beta x_i \quad (9)$$

$$0 = a + \beta x_i + u_i \quad \text{ซึ่งคือ} \quad u_i = -a - \beta x_i \quad (10)$$

สมการจะแสดงการแจกแจงความน่าจะเป็นของ u_i ได้ดังนี้

y_i	u_i	ความน่าจะเป็น
1	$1 - a - \beta x_i$	P_i
0	$-a - \beta x_i$	$1 - P_i$

เมื่อหาค่า expected value และค่า variance โดยที่ค่า expected value ของ u_i มีค่าเป็น 0

$$E(u_i) = (1 - a - \beta x_i)P_i + (-a - \beta x_i)(1 - P_i) = 0 \quad (11)$$

และหาค่าของ P_i และ $1 - P_i$ จากสมการที่ 11 จะได้ว่า

$$P_i = a - \beta x_i \quad (12)$$

$$1 - P_i = 1 - a - \beta x_i \quad (13)$$

ค่า variance ของ u_i หาได้จาก

$$\begin{aligned} Eu_i^2 &= (1 - a - \beta x_i)^2 P_i + (-a - \beta x_i)^2 (1 - P_i) \\ &= (1 - a - \beta x_i)^2 (a + \beta x_i)^2 (1 - a - \beta x_i) \\ &= (1 - a - \beta x_i)(a + \beta x_i) = P_i(1 - P_i) \end{aligned} \quad (14)$$

$$Eu_i^2 = \sigma_i^2 = \text{var}(u_i) = E(y_i|x_i)[1 - E(y_i|x_i)] = P_i(1 - P_i) \quad (15)$$

สมการ (15) แสดงให้เห็นว่าค่าความคลาดเคลื่อน (error term) มีค่าความแปรปรวนไม่คงที่ ค่าสังเกตที่มี p_i เข้าใกล้ 0 หรือ 1 จะมีค่าความแปรปรวนโดยเปรียบเทียบต่ำ ในขณะที่ค่าสังเกตที่มี p_i ใกล้ 0.5 จะมีความแปรปรวนสูงกว่า (Pindyck and Rubinfeld, 1998: 300)

(3) ปัญหา $\hat{y}_i$ ออกนอกช่วง 0 และ 1 ซึ่งไม่สอดคล้องกับการกำหนดตัวแปร y ที่อยู่ระหว่าง 0 และ 1 Johnston and Dinard(1997)และ Pindyck and Rubinfeld(1998) กล่าวว่าจุดอ่อนที่สำคัญมากของแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น ก็คือว่า แบบจำลองนี้ไม่ได้มีข้อจำกัด (constraint) ให้ค่าทำนาย (ซึ่งคือ $\hat{y}_i$) ตกอยู่ในช่วง 0 และ 1 ทั้งนี้โดยทฤษฎีแล้ว $E(y_i|x_i)$ ในแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้นซึ่งวัดความน่าจะเป็นแบบมีเงื่อนไขของเหตุการณ์ (event) y ที่เกิดขึ้นเมื่อ x ถูกกำหนดมาให้จะต้องตกอยู่ระหว่าง 0 และ 1 แต่ก็ไม่มีความรับประกันได้ว่า $\hat{y}_i$ ซึ่งก็คือตัวประมาณค่า (estimators) ของ $E(y_i|x_i)$ จะอยู่ในช่วง 0 และ 1 ดังกล่าว

(4) ปัญหาการประมาณค่าความชัน (slope) ที่สูงเกินจริง (overestimated slope) หรือต่ำเกินจริง (underestimated slope) ปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งของการประมาณค่า แบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้น ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ (ordinary least squares) ก็คือ ค่าของความชันที่ประมาณค่าได้ อาจจะมีค่าสูงเกินความเป็นจริง หรือต่ำกว่าความเป็นจริงได้ ถ้าหากว่าค่าสังเกต (observations) ที่เลือกมาหรือได้มานั้นมีคุณลักษณะประจำตัว (คือค่า x) ที่มีค่าสุดโต่งหรือปลายสุด (extreme values) เป็นจำนวนมากเกินไปทำให้ได้ค่าประมาณของความชัน (slope estimate) จากวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ มีค่าต่ำกว่าความเป็นจริงได้ Pindyck and Rubinfeld (1998) กล่าวถึงกรณีนี้ว่า ค่าประมาณของความชันจากวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสามัญ ที่ได้รับในกรณีนี้ จะมีลักษณะ “เอนเอียง(biased)” เนื่องจากการประมาณค่าความชันของการถดถอยที่แท้จริง (true regression slope) ต่ำกว่าความเป็นจริง และในทางตรงกันข้ามกันถ้าเรามีค่าสังเกต ซึ่งมีค่า x ที่มีลักษณะเกาะกลุ่มกันตรงกลาง (ซึ่งตรงข้ามกับกรณีแรกซึ่งเป็นกรณีปลายสุดหรือสุดโต่งเป็นจำนวนมากเกินไป) ค่าของความชัน ที่ประมาณค่าได้ก็จะมีลักษณะสูงเกินกว่า ความเป็นจริง

จะเห็นได้ว่าแบบจำลองเชิงเส้นมีจุดอ่อนหลายประการด้วยกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะฉะนั้นทางเลือกอื่น เช่น แบบจำลองโพรบิต (Probit model) ซึ่ง Goldberger (1964) เรียกว่าแบบจำลองวิเคราะห์แบบโพรบิต (Probit analysis model) และแบบจำลองโลจิท (Logit model)

2.5.2 แบบจำลองโลจิท (Logit Model)

จากแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้นที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งมีข้อบกพร่องค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการที่จะทำให้ค่าประมาณความน่าจะเป็นอยู่ในช่วง 0 ถึง 1 เท่านั้น เราจึงนำแบบจำลองโลจิท (Logit model) มาใช้ในการประมาณค่าแทนซึ่งให้ค่าประมาณของตัวแปรตามอยู่ในช่วง 0-1 แบบจำลองโลจิทนี้เป็นอีกแบบจำลองหนึ่งซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายๆกับแบบจำลองโพรบิตต่างกันแต่เพียงข้อสมมติเกี่ยวกับลักษณะของการแจกแจงของตัวคลาดเคลื่อน u_i เท่านั้น

จากการแจกแจงแบบโลจิททิก (logistic distribution)

$$Prob(Y=1) = \frac{e^{\beta'x}}{1+e^{\beta'x}} = \lambda(\beta'x) \quad (16)$$

โดยที่ $\lambda(\cdot)$ คือฟังก์ชันการแจกแจงสะสมแบบโลจิสติก (logistic cumulative distribution function) จากแบบจำลองความน่าจะเป็น (probability model)

$$E[y|x] = 0[1 - F(\beta'x)] + 1[F(\beta'x)] \quad (17)$$

เราจะได้ว่า

$$\frac{\partial E[y|x]}{\partial x} = \left\{ \frac{dF(\beta'x)}{d(\beta'x)} \right\} \beta \quad (18)$$

โดยที่ $f(\cdot)$ คือฟังก์ชันความหนาแน่น (Density function) ซึ่งคล่องกับฟังก์ชันการแจกแจงสะสม (cumulative distribution) $F(\cdot)$ สำหรับการแจกแจงปกติ (normal distribution) เราจะได้ว่า

$$\frac{\partial E[y|x]}{\partial x} = \phi(\beta'x)\beta \quad (19)$$

โดยที่ $\phi(t)$ คือฟังก์ชันความหนาแน่นปกติมาตรฐาน (Standard normal density function) สำหรับการแจกแจงแบบโลจิสติก (logistic distribution)

$$\frac{d\lambda[\beta'x]}{d(\beta'x)} = \frac{e^{\beta'x}}{(1+e^{\beta'x})^2} = \lambda(\beta'x)[1-\lambda(\beta'x)] \quad (20)$$

เพราะฉะนั้นในแบบจำลองโลจิสติก จะได้ว่า

$$\frac{\partial E[y|x]}{\partial x} = \lambda(\beta'x)[1-\lambda(\beta'x)]\beta \quad (21)$$

(Greene, 1997: 874-876)

สำหรับตัวประมาณค่า Berndt, Hall and Huasman (1974) นั้นในกรณีของแบบจำลองโลจิสติก (ซึ่งแตกต่างจากกรณีของแบบจำลองโพรบิต)

$$B = \sum_i (y_i - \lambda_i)^2 x_i x_i' \quad (22)$$

ซึ่งเป็นการคำนวณเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมเกี่ยวเชิงเส้นกำกับ (Asymptotic covariance matrix) วิธีหนึ่ง

จาก $\hat{f} = \hat{\lambda}(1-\hat{\lambda})$
 จะได้ $\frac{d\hat{f}}{dz} = (1-2\hat{\lambda}) \left(\frac{d\hat{\lambda}}{dz} \right) = (1-2\hat{\lambda})\hat{\lambda}(1-\hat{\lambda}) \quad (23)$

เมื่อจัดพจน์ (Terms) ต่างๆเข้าด้วยกันจะได้

$$Asy. var[\hat{y}] = [\lambda(1-\lambda)]^2 [I + (1-2\lambda)\beta x' V [I + (1-2\lambda)x\beta']] \quad (24)$$

(Greene, 1997: 884-885)

1) การตีความหมาย

เนื่องจากแบบจำลองโลจิสต์เป็นแบบจำลองที่แปลงมาจากแบบจำลองความน่าจะเป็นเชิงเส้นโดยอาศัยรูปแบบการแจกแจงมาตรฐานแบบโลจิสติก จึงทำให้มีค่าคาดหวัง (expectation) เท่ากับศูนย์ และมีค่าความแปรปรวนเท่ากับ $\pi^2/3$

ในแบบจำลองโลจิสต์นั้น ค่า β คือผลจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่มีต่อ $\ln\left(\frac{p}{1-p}\right)$ ดังนั้น เพื่อการตีความหมายได้ตามวัตถุประสงค์การวิเคราะห์ คือตัวแปรอธิบายที่มีอิทธิพลต่อโอกาสความน่าจะเป็นของการที่ $y=1$ จากสมการนี้

$$\tilde{p}_i = \frac{1}{1 + \exp^{-x_i'\beta}} \quad (25)$$

จากสมการ 25 หมายความว่า โอกาสของความน่าจะเป็นที่ $y_i=1$ ขึ้นอยู่กับค่า x_i ส่วนการเปลี่ยนแปลงของ x_k ต่อค่า p จะได้จากการหาอนุพันธ์ของ likelihood function

$$\frac{\partial L(x_i'\beta)}{\partial x_{ik}} = \frac{\partial p_i}{\partial x_{ik}} = \frac{\exp^{x_i'\beta}}{(1 + \exp^{x_i'\beta})^2} \beta_k \quad (26)$$

สมการ 26 คือผลกระทบส่วนเพิ่ม (marginal effect) ของ x_k ที่มีต่อค่าความน่าจะเป็นที่ $y_i=1$. ในกรณีที่ค่าเป็นบวก หมายความว่าโอกาสที่ $y_i=1$ จะเพิ่มขึ้นตามค่าของ x_k ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยผลกระทบของ x_k เท่ากับ

$$\frac{\partial \Phi(x_i'\beta)}{\partial x_{ik}} = \phi(x_i'\beta) \beta_k \quad (27)$$

ซึ่งมีลักษณะเป็นฟังก์ชันแบบ nonlinear ของค่าประมาณพารามิเตอร์

$$\text{เมื่อ } \phi \text{ คือ standard normal density function} = \left((2\pi)^{\frac{1}{2}} \exp\left(-\frac{(x_i'\beta)^2}{2}\right) \right)$$

ขนาดของผลกระทบ x_k ใดๆ ต่อการเปลี่ยนแปลงของค่าความน่าจะเป็นนั้น ขึ้นกับค่าสัมประสิทธิ์ β_k และค่าของ x_k ของแต่ละหน่วยสังเกต i โดยคูทิศทางของผลกระทบนั้นจากเครื่องหมายของ β

2) ความน่าเชื่อถือของแบบจำลอง

ในการประเมินความน่าเชื่อถือของแบบจำลองสองทางเลือก (binary choice) นั้นทำได้ 2 แนวทางคือ

(1) ความแม่นยำในการคำนวณความน่าจะเป็นเปรียบเทียบกับความถี่ของการตอบสนองให้ $y_i=1$

(2) ความแม่นยำในการพยากรณ์ว่า $y_i = 1$ หรือ $y_i = 0$

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาหมอกควัน

Zhiqun Zhu (2005) ได้ทำการศึกษาปัญหาหมอกพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นในประเทศจีนและประเทศอินเดีย ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ประสบกับปัญหาหมอกพิษทางอากาศอย่างร้ายแรงอันเป็นผลพวงที่เกิดขึ้นมาจากเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว พบว่ามลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจากหมอกควัน อันเกิดจากการเผาไหม้ของถ่านเชื้อเพลิงในระบบอุตสาหกรรม ซึ่งพบในปริมาณสูงมากในกรุงปักกิ่งและเซี่ยงไฮ้ และยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน เกษตรกรรม และเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ประเทศอินเดียได้ก่อตั้ง India's environmental protection institutions เพื่อทำการปกป้องและปรับปรุงคุณภาพของสิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพของประชาชน อนุรักษ์ป่า และสัตว์ป่า ตามมาด้วยการออกกฎหมายอีกหลายชุดเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งการเข้ามามีบทบาทขององค์กรอิสระอีกด้วย ส่วนประเทศจีนนั้นได้เริ่มต้นหลังประเทศอินเดียโดยรัฐจัดให้การแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐ หลังจากนั้นจึงได้มีองค์กรอิสระเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในประเทศจีนและมีการก่อตั้ง China's State Environmental Protection Administration: SEPA แม้ว่าทั้งประเทศจีนและอินเดียจะตระหนักถึงความสำคัญของการแก้ไขปัญหาหมอกควันที่เกิดขึ้น แต่ก็ยังเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ เนื่องจากของเสียที่เกิดจากยานพาหนะซึ่งเป็นสาเหตุหลักของหมอกควันยังมีจำนวนมากอันเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการขนส่งสารพิษที่ล่าช้า ซึ่งแสดงให้เห็นได้ชัดว่าการให้ความรู้และกฎหมายที่เข้มงวดยังคงเป็นหนทางสู่ความสำเร็จในการแก้ปัญหาเหล่านี้

ทิพวรรณ ประภามณฑล และคณะ(2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการรับรู้ผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษอนุภาคฝุ่นในอากาศ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้ทำการศึกษาดังนี้คือ

ศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษอนุภาคฝุ่นในอากาศจากการจัดเวทีสัมมนาในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และลำพูน โดยการจัดเวทีสัมมนาเรื่อง “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมป้องกันภาวะโลกร้อน อนุภาคฝุ่นและอันตรายต่อสุขภาพ” พื้นที่ในเมืองและพื้นที่นอกเมืองจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน โดยมีผู้ร่วมเวทีเป็นผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ เช่น นายอำเภอ เทศบาล ครู ผู้ปกครองนักเรียน พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขและประชาชนทั่วไป จากผลการศึกษาพบว่าการรับรู้แหล่งที่มาของอนุภาคฝุ่นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความสนใจ และการเรียนรู้ทางสังคมของ

คนในแต่ละพื้นที่ สภาพของพื้นที่ และระดับความมากน้อยของปัญหาที่เกิดขึ้น ผลกระทบทางสุขภาพนั้นผู้เข้าร่วมสัมมนามีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพกาย เช่น อาการแสบตา เจ็บคอ หายใจลำบาก การกลั้วการเกิดโรคเรื้อรัง เช่น โรคภูมิแพ้ โรคมะเร็ง มากกว่าประเด็นทางสุขภาพทางจิตใจ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงจุดนี้

ประเมิณการสัมผัสสารพีเอเอชในเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 363 คน มีอายุระหว่าง 10-14 ปี แบ่งเป็นสองกลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มพื้นที่ในเมืองจำนวน 115 คน และกลุ่มพื้นที่นอกเมืองจำนวน 248 คน พบว่ากลุ่มเด็กนอกเมืองมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเผาไหม้ และการเผาขยะมากกว่ากลุ่มในเมือง โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p = 0.0396$ และ $p = 0.0205$ ตามลำดับ ส่วนในพฤติกรรมอื่น ๆ นั้นพบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ในการรับรู้สาเหตุของมลพิษอนุภาคฝุ่นในอากาศ ระหว่างเด็กทั้งสองกลุ่มนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ในการตรวจหาสารโอเอชพีจากการเก็บตัวอย่างปีศาจวอดต้นนอนตอนเช้าจากเด็กนักเรียนช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 พบว่ากลุ่มเด็กพื้นที่ในเมืองมีค่ามาตรฐานเท่ากับ 206.22 นาโนโมลต่อโมลครีเอตินิน และกลุ่มเด็กนอกเมืองมีค่ามาตรฐานเท่ากับ 0.0034 นาโนโมลต่อโมลครีเอตินิน กลุ่มเด็กนอกเมืองมีสารโอเอชพีสูงกว่ากลุ่มเด็กในเมือง

การวัดปริมาณฝุ่นในสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ศึกษา การเก็บตัวอย่างฝุ่นพีเอ็ม 10 ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 โดยใช้เครื่อง Personal dust sampler วัดปริมาณฝุ่นในช่วงเวลา 09.00 -15.00 น. พบว่าปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 ในบริเวณโรงเรียนนอกเมืองมีมากกว่าโรงเรียนในเมือง ค่ามาตรฐานเฉลี่ย 24 ชั่วโมงฝุ่นพีเอ็ม 10 คือ 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร

ทิพวรรณ ประภามณฑล และคณะ (2554) ได้ทำการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากการสัมผัสอนุภาคฝุ่นในอากาศในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย โดยได้ต่อยอดการวิจัยจากการวิจัยข้างต้น ได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มเด็กนักเรียนและผู้ปกครองจาก 5 จังหวัดทางภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน จังหวัดละเท่าๆกัน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 ประเภทคือ กลุ่มในเมืองจำนวน 318 คน และกลุ่มนอกเมืองจำนวน 620 คน และได้ทำการวัดปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 ในชุมชน โดยใช้เครื่องวัดปริมาณฝุ่นแบบเคลื่อนที่ (Minivolair sampler) ทำการติดตั้งไว้ 3 แห่งต่อชุมชน โดยติดตั้งที่บริเวณที่เป็นตัวแทนชุมชน 1 แห่ง ในบริเวณโรงเรียน 1 แห่ง และวางไว้ในห้องเรียนกลุ่มนักเรียนตัวอย่างอีก 1 แห่ง โดยในห้องเรียนของกลุ่มนักเรียนตัวอย่างใช้เป็นเครื่องวัดฝุ่นส่วนบุคคล (Personal air sampler) ทำการเก็บตัวอย่าง 8 ชั่วโมง ส่วนเครื่องวัดปริมาณฝุ่นแบบเคลื่อนที่นั้นทำการเก็บตัวอย่าง 24 ชั่วโมงในชุมชนและโรงเรียน ผลงานวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

แหล่งกำเนิดฝุ่นละอองขนาดเล็กและหมอกควันในภาคเหนือตอนบนจากพื้นที่ในเมืองคือ โรงงานอุตสาหกรรม โรงสีข้าว อู่ซ่อมรถ และไอเสียจากยานพาหนะ และแหล่งกำเนิดฝุ่นละอองขนาดเล็กและหมอกควันในภาคเหนือตอนบนจากพื้นที่นอกเมืองคือ การเผาขยะ กิ่งไม้ ใบไม้ในที่โล่ง การเผาไร่ นา และสวน รวมทั้งการเผาป่าและการเกิดไฟป่าด้วย

ปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 และสารพีเอเอชบนฝุ่นพีเอ็ม 10 ในอากาศภายในห้องเรียนระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม พ.ศ. 2553 จากพื้นที่ในเมืองและนอกเมือง บริเวณ 5 จังหวัด พบว่า พื้นที่นอกเมืองมีฝุ่นพีเอ็ม 10 138.8 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรและสารพีเอเอช 12.3 นาโนกรัมต่อลูกบาศก์เมตรซึ่งมากกว่าพื้นที่ในเมืองซึ่งมีปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 121.2 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรและสารพีเอเอช 10.7 นาโนกรัมต่อลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ยังพบว่าประมาณสารพีเอเอชและฝุ่นพีเอ็ม 10 มีความสัมพันธ์กัน โดยสารพีเอเอชจะเพิ่มขึ้นตามปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 ที่เพิ่มขึ้น

ช่วงเวลาที่เกิดปัญหามลพิษทางอากาศในภาคเหนือตอนบนสามารถแบ่งออกเป็นได้ 2 ช่วงคือ ช่วงฤดูหนาวและช่วงปลายฤดูหนาว โดยในช่วงฤดูหนาวคือเดือนพฤศจิกายนถึงปลายมกราคม มีหมอกควันเกิดขึ้นจากการเผาในที่โล่ง รวมทั้งการเผาขยะและใบไม้ในชุมชน ทำให้มีปริมาณฝุ่นพีเอ็ม 10 บริเวณนอกเมืองสูงกว่าในเมือง ปริมาณมลพิษที่ได้รับจะเป็นการได้รับฝุ่นและสารพิษในปริมาณน้อย แต่ในระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งทำให้เกิดการสะสมสารพิษหลายชนิดรวมทั้งสารก่อมะเร็ง ในช่วงปลายฤดูหนาวคือเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เกิดหมอกควันจากการเผาในที่โล่งเพื่อเตรียมการเพาะปลูกและการเกิดไฟป่า ปริมาณการเกิดฝุ่นพีเอ็ม 10 ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างในเมืองและนอกเมือง ปริมาณการได้รับฝุ่นและสารพิษมีปริมาณสูงมาก แต่เป็นในระยะเวลาสั้น จึงทำให้เกิดการสะสมสารพิษหลายชนิดรวมถึงสารก่อมะเร็ง และทำให้เกิดอาการโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลัน

Xinye Zheng et. al.(2010) ได้ทำการศึกษาว่ามลพิษทำให้รายจ่ายสาธารณสุขด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นหรือไม่ เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่มีมลพิษทางอากาศอยู่ในระดับสูง มีปริมาณของหมอกควันในอากาศเป็นจำนวนมาก การศึกษาได้ใช้ข้อมูลพาเนลจาก 31 เมืองในประเทศจีนช่วงปี ค.ศ. 1997-2003 โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างรายจ่ายในการดูแลสุขภาพและระดับของสิ่งแวดล้อม ใช้ Panel Unit Root และ Cointegration Analysis ซึ่งพบว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างรายจ่ายในการดูแลสุขภาพและตัวชี้วัดระดับสิ่งแวดล้อมในระดับที่ไม่เสถียร ต่อมาได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบในระยะสั้นและระยะยาวของรายจ่ายต่อหัว ของเสีย ฝุ่นละออง และหมอกควัน น้ำเสีย ที่มีต่อการใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพต่อหัว ผลการศึกษาพบว่าทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นตามคุณภาพของอากาศที่แย่ลง

Kyun-Sun Kim et al. (2010) ทำการศึกษาความสัมพันธ์กันระหว่างจำนวนผู้เสียชีวิตกับช่วงเวลาการเกิดอนุภาคฝุ่นขนาดเล็กในเอเชีย หมอกควันในเอเชีย และหมอกควันในประเทศเกาหลี ใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003-2006 ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการเสียชีวิตจากโรคหัวใจและหลอดเลือด จากผลการศึกษาพบว่า ฝุ่นละอองที่มีอนุภาคเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM 2.5) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราการเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจและหลอดเลือดในช่วงระหว่างการเกิดอนุภาคฝุ่นขนาดเล็กในเอเชียและช่วงที่มีการเกิดหมอกควันในเอเชีย

Li-Wei Lai (2011) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของหมอกควันที่มีต่อการเข้ารับการรักษาโรคหัวใจและหลอดเลือด และโรกระบบทางเดินหายใจในไทเป ได้ใช้ข้อมูลคุณภาพอากาศและอัตราการเจ็บป่วยในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2005-2009 ในไทเป ผลการศึกษาพบว่าโรคหัวใจและหลอดเลือดเป็นโรคที่เกิดจากหมอกควันมากกว่าโรกระบบทางเดินหายใจและโรคหอบหืด ในช่วงระหว่างที่มีหมอกควัน จำนวนผู้ป่วยเข้าทำการรักษาที่เป็นเด็กทารกเพิ่มขึ้น 0.04 เด็ก 0.03 และผู้ใหญ่ 1.12 และพบว่ามากกว่า 70% ของการเกิดหมอกควันมาจากพายุไต้ฝุ่น

Kevin Davis (2012) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพยายามของรัฐลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา ในการแก้ไขปัญหาหมอกควัน โดยรัฐนี้มีปัญหาหมอกควันทางอากาศสูงเนื่องจากเป็นเมืองท่าที่มีการคมนาคมขนส่ง รวมทั้งเป็นเขตอุตสาหกรรมหลากหลายประเภท เช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมการเงิน และบริษัททนายความอีกเป็นจำนวนมาก เป็นต้น จึงทำให้การควบคุมมลพิษทางอากาศที่เกิดขึ้นเป็นไปได้ยาก เพื่อแก้ไขปัญหาหมอกควันที่เกิดขึ้นนี้ ได้มีการวางแผนการจัดการที่เรียกว่า Clean Air Action Plan ใช้งานตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2011 ประกอบไปด้วย การบำบัดน้ำเสีย บริเวณท่าเรือตลอดชายหาดพร้อมทั้งกำหนดปริมาณที่อนุญาตให้สามารถปล่อยมลพิษได้ แผนการรีไซเคิล การประชาสัมพันธ์ local sustainable food การควบคุมการปล่อยน้ำเสีย ก่อตั้งหน่วยงานที่ให้เงินสนับสนุนธุรกิจสีเขียวและครัวเรือนที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และเพื่อแก้ปัญหาค้นจากการจราจร ทางรัฐได้มีการเสริมทางสำหรับรถจักรยาน โดยเฉพาะเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนหันมาใช้พลังงานสีเขียวมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีแผนระยะยาว 30/10 plan และแผนสำหรับหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก Certified Green Business Program ที่มุ่งใจให้หน่วยธุรกิจหันมาทำธุรกิจในรูปแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการสรุปผลงานใน 5 ปีที่ผ่านมา พบว่ารัฐนี้ประสบความสำเร็จในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

2.6.2 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้นโยบาย

กฤษ รัชญา (2539) ได้ทำการศึกษาปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ : ศึกษากรณีโครงการเร่งรัดการออกโฉนดที่ดินทั่วประเทศ ได้ตั้งสมมติฐานถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จโครงการจากมากไปหาน้อยมีดังนี้ คือ (1) ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (2) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน (3) สมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติด้านการสนับสนุนจากส่วนกลางและท้องถิ่น (4) การควบคุมประเมินผล และการกระตุ้นส่งเสริม (5) การประชาสัมพันธ์ (6) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ จากการเก็บแบบสอบถามจำนวน 360 ชุด โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจับสลาก จากงานวิจัยพบว่าปัจจัยทั้ง 6 ที่ตั้งไว้ข้างต้นมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโครงการเดินสำรวจเพื่อออกเอกสารที่ดินให้แล้วเสร็จภายใน 20 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง เมื่อนำค่าความสัมพันธ์มาจัดอันดับการส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของโครงการแล้วปรากฏผลดังนี้ (1) การประชาสัมพันธ์ (2) แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (3) สมรรถนะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและท้องถิ่น (4) การควบคุมประเมินผล และการกระตุ้นส่งเสริม (5) การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงาน และ (6) ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์

นพรุจ สักดิ์ศิริ (2550) ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาไปปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยได้ทำการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณของกลุ่มตัวอย่าง คือสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 396 โรงเรียน และใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 396 คน และผู้รับผิดชอบระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียนจำนวน 396 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายสัมพันธ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่าการนำนโยบายนี้ไปปฏิบัติอยู่ในระดับสำเร็จมาก สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูในระดับปานกลาง และสมรรถภาพของนักเรียนที่ได้รับการปรับปรุงและความต่อเนื่องของวิธีการและเครื่องมืออยู่ในระดับความสำเร็จมาก โดยระดับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะขึ้นกับขนาดของโรงเรียน ส่วนปัจจัยที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่าจากตัวแปร 13 ตัว มีตัวแปร 7 ตัวที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.780 ความแปรปรวนคือ 60.9 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของนโยบาย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เรียงตามลำดับได้ดังนี้ (1) ทักษะของผู้ปฏิบัติ (2) บุคลากรในหน่วยงาน (3) สภาพแวดล้อมทางสังคม (4) ทรัพยากรองค์การ (5) มาตรฐานและวัตถุประสงค์ของนโยบาย (6) การติดต่อสื่อสาร และ (7) สภาพแวดล้อมทางการเมือง

กรพจน์ อัสวินวิจิตร (2552) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธรรมาภิบาลสถาบันการเงิน เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธรรมาภิบาลทางการเงินว่ามีปัจจัยใดบ้าง โดยได้ทำการสุ่มเก็บข้อมูลตัวอย่างด้วยแบบสอบถามจากผู้บริหารของสถาบันการเงินในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 150 ชุด ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS และ E-view วิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองโลจิส ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธรรมาภิบาลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ (1) ความสามารถของกิจการ (2) อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กร (3) อำนาจการควบคุม (4) ระดับความมีชื่อเสียงของกรรมการ (5) ผู้บริหารควรมีอำนาจเต็มที่ภายใต้กรอบของกฎหมาย (6) ผู้บริหารมีทักษะให้กรรมการและพนักงานได้รับทราบ (7) การยอมรับอำนาจหรือลาออก และ (8) คณะกรรมการธนาคารมีอำนาจเหนือผู้บริหาร

2.6.3 เอกสารและงานวิจัยที่ใช้แบบจำลอง Logit

กำธร ธรรมพิทักษ์ (2541) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดพะเยา เนื่องจากประเทศไทยมีความต้องการแรงงานช่างเทคนิคอุตสาหกรรมจำนวนมากแต่ขาดแคลนแรงงานระดับช่างเทคนิคอุตสาหกรรมซึ่งต้องเรียนในระดับอาชีวศึกษา ได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จากการสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มนักศึกษาสามัญศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 196 คน และกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษาระดับชั้นปวช. ปีที่ 1-3 และระดับชั้นปวช. ปีที่ 4-6 จำนวน 196 คน ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์โดยใช้วิธีการของสมการถดถอยและการประมาณค่าโดยวิธีการแบบโลจิส ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดพะเยาคือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจคือการศึกษาที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง ปัจจัยทางครอบครัวคือจำนวนภาระพึ่งพิงและอาชีพของบิดา บิดาที่มีอาชีพอยู่ในกลุ่มเกษตรกรและผู้ใช้แรงงานจะมีผลต่อการตัดสินใจเรียนต่อเนื่องจากมีความคาดหวังต่ำต่อการประกอบอาชีพของบุตร และปัจจัยความสามารถเฉพาะบุคคลคือเกรดเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษต่ำจะตัดสินใจเรียนต่อ

วรลักษณ์ หิมะกลัด (2542) ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการประกันสุขภาพ โดยมีการเก็บข้อมูลโดยสุ่มตัวอย่างแบบ Stratified Random Sampling โดยแบ่งตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มครัวเรือนที่ถือบัตรประกันสุขภาพในช่วงตุลาคม 2540 ถึงกันยายน 2541 ทั้งหมดจำนวน 200 ครัวเรือน และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มครัวเรือนที่ไม่ได้ถือบัตรประกันสุขภาพจำนวน 200 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กลุ่มครัวเรือนเขตอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาโดยเปรียบเทียบกลุ่มที่มีบัตรประกันสุขภาพและไม่มีการถือบัตรประกันสุขภาพพบว่า กลุ่ม

ครัวเรือนที่มีบัตรจะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนหลายคน มีรายได้ต่อปีต่ำ และมีค่ารักษาพยาบาลต่อปีต่ำกว่าอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่มีบัตร ร้อยละ 80 ของกลุ่มครัวเรือนที่มีบัตรนั้นไม่มีการประกันสุขภาพโดยวิธีอื่นและมีความรู้รวมถึงทัศนคติต่อโครงการมากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีบัตร ทั้งสองกลุ่มไม่ค่อยมีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง เมื่อประมาณค่าด้วยวิธี Logit model ซึ่งใช้การประมาณค่าแบบวิธีภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimate) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมโครงการคือ ปัจจัยทางด้านสังคม จิตวิทยา และด้านสวัสดิการการรักษายาพยาบาลต่างๆ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการประกัน

ภัสตรา ศรีนวล (2544) ทำการศึกษาการยอมรับของชุมชนท้องถิ่นต่อสถานที่กำจัดขยะลอยระบบฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล โดยได้ทำการศึกษาที่ตำบลพลายวาส อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำการสำรวจตัวอย่าง 103 ราย เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนและปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการจัดการขยะมูลฝอย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างคิดว่า สถานที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยยังไม่มีความสมบูรณ์ การจัดการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าโครงการนี้ไม่เป็นผลดีต่อชุมชนและอาจส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โครงการมีการประชาสัมพันธ์น้อยมาก พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับสถานที่กำจัดขยะอย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติคือผลกระทบจากการก่อสร้างสถานที่กำจัดขยะ และการสร้างรายได้

ปทุมรัตน์ เชียงมูล (2553) ทำการศึกษาถึงความไม่พึงพอใจของลูกค้า ต่อการให้บริการของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขานิคมอุตสาหกรรมลำพูน โดยใช้ตัวอย่างจำนวน 500 ราย ทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองโลจิท (Logit model) ด้วยเทคนิควิธีวิเคราะห์การประมาณภาวะความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimates: MLE) และเทคนิควิเคราะห์ Marginal Effects

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความไม่พึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขานิคมอุตสาหกรรม คือ การให้บริการด้วยความเสมอภาคมีผลต่อความไม่พึงพอใจเพิ่มขึ้นร้อยละ 81.70 ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมาได้แก่ ความสะอาดเรียบร้อยของสถานที่ ความรวดเร็วในการบริการ จำนวนพนักงานสาขาที่ให้บริการในทุกช่องทาง และขั้นตอนการจัดระบบการให้บริการ มีผลต่อความไม่พึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 50.00 – 68.00 ในขณะที่ การจัดป้ายบอกหน่วยบริการต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ให้มาใช้ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ของธนาคาร ความรู้ความสามารถของพนักงานในการให้คำแนะนำ/คำปรึกษาเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่นำเสนอเพิ่มเติม และสถานที่จอดรถที่จัดให้สำหรับผู้มาใช้บริการ มีผลต่อความไม่พึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 24.00 – 37.00 นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในด้านความสะดวกในการเดินทางที่มาใช้

บริการที่สาขา ความรวดเร็วของการให้บริการของพนักงานสาขา ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือ และระยะเวลาการใช้บริการกับธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) สาขานิคมอุตสาหกรรมลำพูน 1 - 2 ปี มีผลต่อความไม่พึงพอใจของลูกค้าต่อการให้บริการของธนาคารเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 14.00 – 19.00

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved